

การบริหารสถานศึกษา ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ความหมาย

การบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน (Learning Institutes Administration for Community Relations) หมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เช่น ครอบครัว องค์กรชุมชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถานที่ราชการ องค์กรเอกชน และสถาบันสังคมอื่นๆ เป็นต้น

การบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นการดำเนินงานของกลุ่มบุคคลในสถานศึกษาในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน สำหรับกลุ่มบุคคลในสถานศึกษานั้น ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา (อธิการบดี ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่ ครูใหญ่) ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าภาควิชาหรือหัวหน้าหมวดวิชาต่างๆ รวมทั้งครูอาจารย์ทุกคน ย่อมจะดำเนินงานในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย เช่น การเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยสอนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้านหรือนำไปใช้ในชุมชนหรือนำความรู้ไปช่วยแก้ปัญหาในชุมชน บุคคลในสถานศึกษาไปร่วมกิจกรรมในชุมชน สถานศึกษาขอความช่วยเหลือจากชุมชน สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือชุมชน สถานศึกษาใช้ทรัพยากรในชุมชน เป็นต้น

ความเป็นมา

การบริหารสถานศึกษา ทั้งโรงเรียน วิทยาลัย สถาบัน และมหาวิทยาลัย ซึ่งครอบคลุมงานทั้ง 5 ด้านคือการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานธุรการ การบริหารงานบุคคล การบริหารกิจการนักเรียน และ

การบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน นั้น สำหรับการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงาน 1 ใน 5 ของการบริหารในสถานศึกษา เนื่องจากสถานศึกษาย่อมสัมพันธ์กับชุมชน เพราะผู้เรียนในสถานศึกษามาจากครอบครัวที่อยู่ในชุมชน สถานศึกษาให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการสนับสนุนหรือจัดการศึกษา ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังได้กำหนดให้สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย ซึ่งกำหนดไว้หลายมาตราด้วยกัน ตัวอย่างเช่น

ในหมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 29 กล่าวว่า “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันทางสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน”

ในหมวด 8 ทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา มาตรา 58 กล่าวว่า “ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณ การเงิน และทรัพย์สิน ทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ สถาบันสังคมอื่นและต่างประเทศมาใช้จัดการศึกษา...”

ความสำคัญ

การบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างควมสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงานบริหารการศึกษา 1 ใน 5 งาน ซึ่งจะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพหรือเป็นคนเก่งคนดีได้ เช่น การสอนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ที่บ้านหรือนำไปใช้ในชุมชน ไม่ใช่สอนให้ท่องจำ ไม่ใช่สอนให้นำความรู้ไปสอบสอบแล้วก็ลืมหมด หรือการสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปช่วยแก้ปัญหาในชุมชนได้ หรือการเชิญปราชญ์บุคคลในชุมชนมาให้ความรู้แก่ผู้เรียน ย่อมจะทำให้ผู้เรียนมีความรู้กว้างขวางขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นการบริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จะต้องดำเนินงานไปพร้อมๆ กับการบริหารงานอีก 5 ด้าน คืองานวิชาการ งานธุรการ งานบุคคล และงานกิจการนักเรียน และบริหารงานทั้ง 5 ด้านนี้เท่าเทียมกัน จึงจะช่วยพัฒนาคนให้มีคุณภาพคือเป็นทั้งคนเก่งและคนดีได้

การบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างควมสัมพันธ์กับชุมชน

การดำเนินงานในการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จะดำเนินงานได้หลากหลายดังนี้

1. การสอนให้ผู้เรียนนำความรู้ไปใช้ในครอบครัวและชุมชน เช่น การละเว้นจากยาเสพติด การลดละเลิกอบายมุข การลดละเลิกใช้ยาฆ่าแมลง การใช้เครื่องใช้ไฟฟ้า การปลูกผักปลอดสารพิษ การปลูกป่ารักษาธรรมชาติสิ่งแวดล้อม ฯลฯ เนื้อหาวิชาเหล่านี้เมื่อผู้เรียนเรียนในสถานศึกษาแล้ว ผู้สอนจะย้าให้ผู้เรียนนำไปใช้ในครอบครัวและชุมชน และติดต่อประสานงานกับผู้ปกครองให้อบรมดูแลว่าผู้เรียนนำความรู้ไปใช้หรือไม่อย่างไรอีกด้วย

2. สถานศึกษาขอความร่วมมือจากชุมชน ซึ่งจะขอความร่วมมือจากชุมชนในด้านต่างๆ ได้ คือ

2.1 ขอความร่วมมือในด้านการเป็นวิทยากรหรือเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ เช่น ในชุมชนมีภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ศิลปินพื้นบ้าน ช่างทอผ้า ช่างจักสาน ช่างแกะสลัก ช่างปั้น ช่างตัดผม เป็นต้น

ซึ่งเป็นแหล่งศึกษาหาความรู้ที่ดียิ่ง จะดำเนินงานได้โดยเชิญมาเป็นวิทยากร หรือให้ผู้เรียนไปศึกษาไปฝึกงานกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเหล่านี้

2.2 ขอความร่วมมือในด้านทุนทรัพย์วัสดุครุภัณฑ์จากชุมชน เช่น ขอบริจาคเงินจากธนาคาร บริษัทห้างร้าน ในชุมชนเพื่อนำมาใช้จ่ายในสถานศึกษา หรือเป็นเงินทุนสำหรับผู้เรียนที่ยากจน ขอบริจาคหนังสือเครื่องเขียนจากสำนักพิมพ์ โรงพิมพ์ ร้านจำหน่ายเครื่องเขียนแบบเรียนขอบริจาคข้าวสาร ผัก ผลไม้ ไข่ไก่ จากประชาชนในชุมชนเพื่อนำมาทำอาหารกลางวันแก่ผู้เรียนในสถานศึกษา เป็นต้น

3. สถานศึกษาให้ความช่วยเหลือหรือบริการชุมชนซึ่งอาจจะดำเนินการได้หลากหลายเช่น

3.1 จัดให้มีการสอนหรือฝึกอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพให้กับประชาชนในชุมชน เช่น การตอนติดตาต่อกิ่งต้นไม้ การเกษตรผสมผสาน การเลี้ยงปลาในนาข้าว การเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อ การตัดเย็บเสื้อผ้า การทำอาหารทำขนม การใช้คอมพิวเตอร์ การแก้และซ่อมเครื่องยนต์ เป็นต้น

3.2 ให้ความช่วยเหลือในด้านความรู้และเผยแพร่ความรู้ใหม่ๆ แก่ประชาชนในชุมชน เช่น ความรู้เกี่ยวกับอาหาร ยารักษาโรค (ยาชุด ยาแก้ปวดต่างๆ) โรคภัยไข้เจ็บต่างๆ การรักษาโรคแบบธรรมชาติบำบัด อันตรรายจากยาฆ่าแมลงในผักผลไม้ การเกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรกรรมทางเลือก เป็นต้น

3.3 จัดบริการข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในชุมชน เช่น สถานศึกษาทำหอกระจายข่าว แล้วถ่ายทอดเสียงจากรายการวิทยุที่เป็นความรู้เพื่อประชาชนจะได้นำไปใช้ในชีวิตรประจำวันได้ หรืออ่านข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย เป็นต้น

3.4 การเป็นผู้นำและให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน สถานศึกษาจะดำเนินการได้โดยจัดโครงการพัฒนาชุมชน โดยชุมชนสนับสนุนด้านบุคลากรและวัสดุอุปกรณ์ เช่น ขุดลอกคูคลองที่ตื้นเขินขุดคุ้ยระบายน้ำซ่อมสร้างถนนเข้าหมู่บ้านทำความสะอาดวัดและตลาด เป็นต้น

4. บริการเกี่ยวกับอาคารสถานที่ของสถานศึกษาแก่ประชาชนในชุมชน เช่น ให้ประชาชนในชุมชนใช้หอประชุม ใช้ห้องสมุด ใช้ห้องพยาบาล ใช้โรงอาหาร และใช้สนามกีฬา เป็นต้น

5. การออกเยี่ยมเยียนผู้ปกครอง และผู้เรียนตามบ้าน เช่น เมื่อผู้เรียนเจ็บป่วย หรือผู้สอนไปแนะนำผู้เรียนทำแปลงเกษตรที่บ้าน รวมทั้งการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น ร่วมงานการทอดกฐินที่วัด ร่วมงานมงคลในชุมชน เป็นต้น

6. การประชาสัมพันธ์สถานศึกษา เช่น จัดให้มีสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ข่าวสารของสถานศึกษา อาจทำในรูปของจดหมายข่าว วารสาร จัดให้มีเจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์เพื่อให้ข้อมูลแก่ผู้มาติดต่อสอบถาม หรือให้ความสะดวกแก่ผู้มาติดต่อสถานศึกษา

7. การเชิญผู้ปกครองและประชาชนในชุมชนมาประชุม เช่น ในวันปฐมนิเทศนักเรียนใหม่ วันเปิดเรียนในภาคเรียนแรกของปีการศึกษา เป็นต้น

8. การรายงานผลการเรียนและอื่นๆ ให้ผู้ปกครองทราบ เช่น การรายงานเป็นประจำวัน หรือการทำสมุดพกประจำตัวนักเรียน ซึ่งจะมีทั้งผลการเรียน ความประพฤติ สุขภาพ และอื่นๆ

9. การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในงานวิชาการ แบ่งออกได้เป็น 4 ช้อย่อย ดังนี้

9.1 ทรัพยากรบุคคล ได้แก่ นักวิชาการ ครูอาจารย์จากสถานศึกษาอื่น ศิลปินพื้นบ้าน ผู้อาวุโส ผู้เป็นปราชญ์บุคคลในหมู่บ้าน ผู้ปกครองนักเรียน ซึ่งนำมาใช้ในลักษณะขอคำปรึกษาและข้อเสนอแนะ หรือเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้เรียน เป็นต้น

9.2 ทรัพยากรวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ วัสดุทัศนูปกรณ์ สถานศึกษาอื่น นำมาใช้ในลักษณะของการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์การศึกษา การร่วมมือทางวิชาการ เป็นต้น

9.3 ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ ป่าไม้ ภูเขา ทะเล ปะการัง หิน แร่ธาตุ สัตว์ป่า สมุนไพร ซึ่งจะนำมาใช้ในลักษณะเป็นสื่อการเรียนการสอน การไปทัศนศึกษา การช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

9.4 ทรัพยากรสังคม ได้แก่ วันสำคัญ ศิลปะ พื้นบ้าน วัฒนธรรมพื้นบ้าน โบราณวัตถุโบราณสถานประเพณีต่างๆ ซึ่งจะนำมาใช้ได้ในลักษณะให้ครูอาจารย์ นิสิต นักศึกษา นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมโดยตรง จัดนิทรรศการ การศึกษาหาข้อมูลเพื่อจะได้ช่วยกันอนุรักษ์ไว้ เป็นต้น

ตัวอย่างการบริหารงานสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

ตัวอย่างสถานศึกษาที่เน้นในการบริหารงานด้านการสร้างสัมพันธ์กับชุมชน มีให้เห็นเป็นตัวอย่างมากมาย ขอนำมา 7 ตัวอย่างดังนี้

โรงเรียนแม่มูลม่นยืน จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโรงเรียนที่สอนเนื้อหาวิชาการครึ่งวันเช้า ส่วนภาคบ่ายเป็นเรื่องของวิถีชีวิตในชุมชนและสามารถนำมาประกอบอาชีพพึ่งตนเองได้ด้วย โดยมีเป้าหมายสำคัญคือ เด็กที่ผ่านโรงเรียนแม่มูลม่นยืนจะต้องไม่รู้สึกรว่าเรียนจบออกไปแล้วจะเข้าโรงงานไหน ตรงกันข้ามพวกเขาจะถูกบ่มเพาะขัดเกลาว่า เขาสามารถมีชีวิตรอดอยู่ในชุมชนได้อย่างมีความสุข แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนแม่มูลม่นยืนนี้เน้นการเรียนการสอนในชุมชนอย่างมากทีเดียว

โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร ได้จัดทำโครงการเกี่ยวกับเครือข่ายผู้ปกครองหลายโครงการ เช่น โครงการสร้างฐานข้อมูลผู้ปกครองและนักเรียน เพื่อบันทึกข้อมูลที่จำเป็นในการติดต่อความสามารถพิเศษของเด็กและความพร้อมของผู้ปกครองแต่ละท่าน โครงการรวบรวมปัญหา ทรรศนะ ความต้องการของผู้ปกครอง โดยอาศัยระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ โครงการสร้างคลังภูมิปัญญาฯ โครงการอบรมสัมมนาผู้ปกครอง โครงการอบรมการทำสมาธิ โครงการเดินทางมาโรงเรียนโดยใช้รถยนต์ร่วมกัน โครงการนำผู้ปกครองมาช่วยสอนเสริม เป็นต้น

โรงเรียนประสานสามัคคีอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี มีกิจกรรมที่คนในชุมชนและอบต. เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอน เช่น ช่วยสอน เรื่องการเพาะพันธุ์พืช การเพาะเห็ด การทำโรติ (บางคนตอนเช้าขายโรติ ตอนบ่ายมาช่วยสอนทำโรติ) ให้นักเรียนออกไปเรียนการเพาะเมล็ด การเพาะชำ การตอนต้นไม้ การเลี้ยงปลาในโรงเรียน สลับกับการเรียนในโรงเรียน

โรงเรียนวัดเขาพระยาสังฆาราม อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ได้ทำโครงการระบบนิเวศในนาข้าว ซึ่งครอบคลุมเรื่อง พืช สัตว์ ดิน น้ำ ปุ๋ย วงจรชีวิต และสิ่งแวดล้อมในนาข้าว เริ่มต้นจากการให้เด็กได้เรียนรู้ระบบนิเวศในนาข้าวจากการปฏิบัติจริงในที่นาของโรงเรียนหรือของผู้ปกครองนักเรียนที่อยู่ใกล้ๆ โดยนักเรียนเรียนวิชาตามปกติ 4 วัน ไปลงนา 1 วัน นักเรียนสามารถเขียนและพูดอธิบายได้ ทดลองบางเรื่องได้ วาดรูปประกอบได้ โดยทำงานเป็นกลุ่ม มีครูและวิทยากรที่ได้รับการอบรมมาแล้วเป็นที่เลี้ยง

โครงการโรงเรียนธรรมชาติที่จังหวัดบุรีรัมย์ มีความมุ่งหมายที่จะให้ทุกคนรักและหวงแหนธรรมชาติรอบๆ ตัว เห็นคุณค่าทั้งสัตว์ป่า น้ำ ดิน หิน อากาศ และภาวะแวดล้อมอื่นๆ โดยไม่ต้องใช้กฎหมายบังคับ การเรียนการสอนเน้นเรื่องการอนุรักษ์ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เด็กและเยาวชนจะได้สัมผัสธรรมชาติอย่างใกล้ชิด เพราะห้องเรียนเป็นห้องเรียนธรรมชาติโดยตรง

สถาบันราชภัฏ มีโครงการนักศึกษาเครือข่ายชุมชน โดยจัดส่งวิทยากรที่ผ่านการฝึกอบรมอย่างดี จากสถาบันแห่งละ 5 คน รวม 180 คน เข้าไปทำงานกับท้องถิ่น เพื่อร่วมเป็นเครือข่ายชุมชนและประสานงานกับ อบต. พร้อมจัดส่งนักศึกษาจาก คณะครุศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ คณะวิทยาศาสตร์ และคณะวิทยาการจัดการไปฝึกงานที่ อบต. ทุกแห่ง ๗ ละ 12 - 15 คน หมุนเวียนกันไปตลอดปีการศึกษา และยังเปิดโอกาสให้ อบต. คัดเลือกเด็กในท้องถิ่น

ของตนเข้าเรียนในภาคปกติและภาค กศ.บป ในสถาบันราชภัฏที่ตั้งอยู่ในพื้นที่แห่งละ 1-2 คนอีกด้วย โดยเรียกนักศึกษาส่วนนี้ว่า นักศึกษาเครือข่ายชุมชน สามารถเลือกเรียนได้ทุกสาขาวิชา มีการสอนเสริมในเรื่องพัฒนาชุมชน เพื่อให้นักเรียนเครือข่ายชุมชนได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานจัดสร้างข้อมูลท้องถิ่น และต่อเชื่อมในการเผยแพร่ข่าวสารระหว่างสถาบันและท้องถิ่น

โครงการ “บวร” เป็นโครงการที่โรงเรียนจำนวนมากจัดทำกัน โครงการ “บวร” เป็นโครงการที่หลอมพลังบ้าน วัด โรงเรียนเข้าด้วยกัน เนื่องจากนักเรียนทุกคนมาจากบ้านหรือครอบครัว เวลาส่วนใหญ่นักเรียนอยู่ที่บ้าน อยู่กับพ่อแม่ผู้ปกครองมากกว่าอยู่ที่โรงเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองเสมือนเป็นครูคนแรกของนักเรียน ส่วนวัดมีพระสงฆ์ช่วยสนับสนุนช่วยอบรมสั่งสอนให้นักเรียนประพฤติปฏิบัติชอบ จึงกล่าวได้ว่า ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียนมีส่วนอย่างมากในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพ

ตัวอย่างโดยสรุปพบว่า สถานศึกษาได้ให้ผู้เรียนได้ออกไปปฏิบัติงานในชุมชน เช่น การเพาะเมล็ดพืชต่างๆ การเพาะชำ การเลี้ยงปลา การทำนาข้าว ฝึกงานกับ อบต. และใช้ธรรมชาติในชุมชนเป็นห้องเรียน นอกจากนี้ยังมีโครงการเกี่ยวกับเครือข่ายผู้ปกครอง และโครงการร่วมมือระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน เป็นต้น

ปัญหาในการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

จากตัวอย่างข้างต้นจะพบว่าสถานศึกษาต่างๆ ได้บริหารงานด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่หลากหลาย นำสนับสนุนอย่างยิ่ง แต่ก็พบว่ามีปัญหาในการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนที่หลากหลาย และน่าเป็นห่วงอยู่มากมายเช่นกัน ซึ่งจะพบได้จากผลงานการวิจัยทั้งที่เป็นวิทยานิพนธ์ ปริญญาโท วิทยานิพนธ์ รายงานการค้นคว้าอิสระ และผลงานวิจัยของคณาจารย์ ดังต่อไปนี้

จากวิทยานิพนธ์ที่ศึกษางานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูตามภาคต่างๆ คือ งานบริหารการศึกษาของวิทยาลัยครูในภาคใต้ ของ ธงชัย มาศสุพงศ์ ในภาคกลาง ของ สุชาติ รัตนวิจิตร ในกรุงเทพมหานคร ของ สัญญา สุพันธ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ของน้อย สุปิงคลัด พบว่า ผู้บริหารในวิทยาลัยครูต่างๆ เห็นตรงกันคือ งานด้านความสัมพันธ์กับชุมชน เป็นงานที่ทำมากเป็นอันดับห้า ซึ่งเป็นอันดับที่น้อยที่สุด หรือเป็นอันดับสุดท้ายในจำนวนงานทั้ง 5 ด้าน

จากผลการวิจัยเรื่อง "การใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตศึกษา 77" ของ สมชาย สุขชาติ นิสิตภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า การใช้เวลาของผู้บริหารในการบริหารงานทั้ง 5 ด้าน ตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ งานบริหารด้านวิชาการ (26.81%) งานบริหารด้านธุรการ การเงินและอาคารสถานที่ (22.11%) งานบริหารบุคคล (21.67%) งานบริหารด้านกิจการนักเรียน (15.74%) งานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน (13.66%) แสดงว่า งานบริหารด้านความสัมพันธ์กับชุมชน ผู้บริหารใช้เวลาปฏิบัติน้อยที่สุดในการบริหารงานทั้ง 5 ด้าน

จากผลการวิจัยเรื่อง "งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการในภาคใต้" ของ เฉลิม แซ่ม้อย พบว่า ผู้บริหารการศึกษาที่ดำรงตำแหน่งครูใหญ่มีความคิดเห็นว่า โรงเรียนได้ปฏิบัติงานในเกณฑ์มาก 3 ประเภท คือ งานธุรการ การเงิน และบริการได้รับการปฏิบัติมากที่สุด รองลงมาได้แก่ งานวิชาการ และงานบุคคล ตามลำดับ ส่วนงานกิจการนักเรียนนั้นได้รับการปฏิบัติน้อย และงานด้านความสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยที่สุด

จากผลการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการบริหารงานในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รับนักเรียนชาวเขา สังกัดสำนักงานประถมศึกษาจังหวัด: การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดน่าน" ของ

กุลเชษฐ์ แก้ววี พบว่า ปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนคือ ผู้ปกครองไม่สนใจการศึกษาของนักเรียน ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ผู้บริหารไม่มีเวลาอยู่โรงเรียน และการติดต่อสื่อสารลำบาก

จากผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8" ของเพ็ญรำไพ รามบุตร พบปัญหา ได้แก่ งบประมาณไม่เพียงพอ ครูอาจารย์มีชั่วโมงสอนและทำงานด้านอื่นมาก แหล่งวิทยากรในชุมชนมีน้อย ผู้ปกครองและประชาชนมีฐานะยากจน และการประสานงานระหว่างโรงเรียนกับองค์กรต่างๆ ในชุมชนไม่สม่ำเสมอ

จากผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ" ของภูวนาด คงแก้ว พบปัญหา คือ ผู้รับผิดชอบการวางแผนสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนไม่มีความชำนาญในการวางแผนงาน ขาดวัสดุอุปกรณ์ในการเผยแพร่เกียรติประวัติของโรงเรียน ครูอาจารย์มีภารกิจมากไม่มีเวลาให้บริการชุมชน ชุมชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน ชุมชนมีฐานะทางเศรษฐกิจไม่ดี และการประเมินผลล่าช้า

จากผลการวิจัยเรื่อง "การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6" ของอำนาจ สุขสุเสียง พบว่า การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการบริหารงานโรงเรียน ประเภททรัพยากรบุคคล ได้แก่ พระ ผู้ปกครองนักเรียน ศึกษานิเทศก์ โดยเชิญมาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับบุคลากรและให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ประเภททรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ วัด โรงเรียนมัธยมใกล้เคียง โดยใช้เป็นสถานที่สำหรับอบรมพัฒนาบุคลากรประเภททรัพยากรทางธรรมชาติ ได้แก่ ต้นไม้ ใช้ตกแต่งบริเวณโรงเรียน และประเภท

ทรัพยากรทางสังคมได้แก่ กิจกรรมวันสำคัญ โดยใช้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรและสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

จากผลการวิจัยเรื่อง “ผลการจัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรมของโรงเรียนสัตยาไส” ของ รศ.ดร. ส. วาสนา ประवालพดกซ์ และคณะ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับบ้านโดยทั่วไปมีความใกล้ชิดกันดี แต่จะมีบางครอบครัวที่ไม่ให้ความร่วมมือและค่อนข้างจะทอดทิ้งเด็ก ทั้งนี้เนื่องจากปัญหาทางครอบครัว ในด้านชุมชนเมื่อนักเรียนไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน เช่น กิจกรรมกีฬา จะได้รับการยกย่องชมเชยในความมีวินัย มีน้ำใจนักกีฬาจากโรงเรียนอื่นๆ ไม่ก่อการทะเลาะวิวาท เมื่อตั้งโรงเรียนใหม่ๆ ชุมชนไม่แน่ใจว่าเป็นโรงเรียนประเภทใด แต่เมื่อล่วงเลยไปเกิดความรู้สึกว่าเป็นโรงเรียนที่เน้นคุณธรรม ฝึกนักเรียนให้รับผิดชอบตนเองช่วยเหลือตนเองได้ มีคุณธรรมสูง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (สกศ.) เปิดเผยผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชาต่างๆ และครูผู้สอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ทั้งในกรุงเทพมหานครและต่างจังหวัด เมื่อเดือนเมษายน 2543 จำนวน 4,196 คน เกี่ยวกับการให้รางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติผู้บริหารสถานศึกษาว่ามีความสำคัญหรือไม่ ทั้งนี้พบว่าร้อยละ 90 ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ช่วยผู้บริหารสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชาต่างๆ และครูส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า ควรให้มีการให้รางวัลยกย่องเชิดชูเกียรติแก่ผู้บริหารสถานศึกษาโดยร้อยละ 40 เห็นว่าสมควรให้กับผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งมั่นหรือให้ความสำคัญในภาระงานด้านการบริหารทั่วไปมากที่สุด รองลงมาต้องการให้ผู้บริหารสถานศึกษาที่มุ่งมั่นหรือให้ความสำคัญในภาระงานด้านวิชาการร้อยละ 32.8 งานโรงเรียนกับชุมชนร้อยละ 13 งานปกครองนักเรียน ร้อยละ 6.9 และงานบริหาร/งานธุรการ ร้อยละ 3.9 ผลสำรวจที่น่าสนใจ คือมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับงานโรงเรียนกับชุมชน เป็นอันดับสาม

จากผลงานวิจัยเรื่อง “ปัญหาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา” ของถวิล คนฉลาด พบปัญหาที่สำคัญ คือ ขาดการปรึกษาหารือกับชุมชนในการจัดทำแผนงาน มีงบประมาณดำเนินงานน้อย วัสดุครุภัณฑ์ให้บริการแก่ชุมชนไม่เพียงพอ และฐานะทางเศรษฐกิจของชุมชนไม่เอื้อต่อการสนับสนุนโรงเรียน เป็นต้น

จากผลการศึกษาค้นคว้าอิสระเรื่อง “การปฏิบัติงานการให้บริการแก่ชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม” ของมงคล รุณธาตุ พบว่า มีการปฏิบัติโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าการให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก รองลงมา คือ การให้บริการข่าวสารข้อมูล การให้บริการด้านสวัสดิการ การให้บริการด้านวิชาการ และ การให้บริการด้านอาชีพ ตามลำดับ

จากผลการวิจัย ทั้งหมดพบว่า มีการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นที่หลากหลายในการบริหารสถานศึกษาทั้งประเภททรัพยากรบุคคล ประเภททรัพยากรทางวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ประเภททรัพยากรทางธรรมชาติและประเภททรัพยากรทางสังคม สถานศึกษาให้บริการด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์แก่ชุมชน สถานศึกษากับชุมชนใกล้ชิดกันดี ผู้เรียนออกไปร่วมกิจกรรมกับชุมชน และชุมชนเข้าใจสถานศึกษาดีขึ้น

แต่ก็พบ ปัญหาการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ในภาพรวมคือการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้รับการปฏิบัติน้อยกว่าการบริหารงานด้านอื่นและมีปัญหาอื่นๆ ที่หลากหลาย เช่น ผู้ปกครองไม่สนใจการศึกษาของผู้เรียน ชุมชนไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา ครูอาจารย์มีชั่วโมงสอนมากไม่มีเวลาให้บริการชุมชน แหล่งทรัพยากรท้องถิ่นมีน้อย ผู้ปกครองในชุมชนยากจนไม่ให้ความร่วมมือกับสถานศึกษา และขาดวัสดุครุภัณฑ์ในการเผยแพร่เกียรติประวัติของสถานศึกษา เป็นต้น

จะเห็นได้ว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดให้สถานศึกษามีความสัมพันธ์กับชุมชนด้วย ซึ่งกำหนดไว้หลายมาตราด้วยกัน ดังนั้นการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้าง ความสัมพันธ์กับชุมชนจึงควรได้รับความสำคัญมากขึ้นกว่าเดิม โดยบริหารงานทั้ง 5 ด้าน คือ งานวิชาการ งานธุรการ งานบุคคล งานกิจการนักเรียน และงาน ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนให้เท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริหารสถานศึกษาด้านการ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน จะดำเนินงานได้หลากหลาย ถ้าหากผู้บริหารสถานศึกษาจะดำเนินการ อย่างจริงจังและจริงใจ ก็จะช่วยแก้ปัญหาการบริหาร สถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้ รับการปฏิบัติน้อยกว่าการบริหารงานด้านอื่นได้

แนวคิดในการแก้ปัญหา

การบริหารการศึกษา เป็นการดำเนินงานของ กลุ่มบุคคลเพื่อพัฒนาคนให้มีคุณภาพ แต่การที่จะ พัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จึงควรดำเนินงานการบริหารการศึกษาทั้ง 5 ด้านให้เท่าเทียมกันจึงจะแก้ ปัญหาที่กล่าวมาแล้วได้ ขอยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรม เช่น การบริหารงานวิชาการเป็นการจัดการเกี่ยวกับการเรียนการสอน ซึ่งมีส่วนในการพัฒนาคนให้มี

ความรู้ ความสามารถ มีความคิดและเป็นคนดี หรือพัฒนาคนให้เป็นคนที่มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการบริหารงานอีก 4 ด้านมาช่วยด้วย เช่น การบริหารงานธุรการ คือจัดหาพัสดุครุภัณฑ์ จัดอาคาร สถานที่ และอื่น ๆ เพื่อช่วยให้การเรียนการสอน คล่องตัวขึ้น การบริหารงานบุคคลก็ต้องสรรหาครูที่มีคุณภาพมาสอน ต้องพัฒนาครูให้มีคุณภาพยิ่งขึ้นไป เพราะครูต้องมีคุณภาพ จึงจะพัฒนาคนให้มี คุณภาพได้ ส่วนการบริหารกิจการนักเรียน ก็คือการ ปกครองนักเรียนให้เป็นคนดีมีวินัย มีการจัด กิจกรรมเสริมให้นักเรียนมีความรู้ ความสามารถ และเป็นคนดียิ่งขึ้น สำหรับการบริหารงานด้านการ สร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ก็มีส่วนช่วยพัฒนาคน เช่นกัน เช่น การสอนให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ที่ บ้านและชุมชน การให้นักเรียนฝึกวิชาชีพในชุมชน การช่วยแก้ปัญหาในชุมชน การเชิญบุคลากรใน ชุมชนมาให้ความรู้แก่นักเรียน การประสานงานกับ ผู้ปกครองให้สนใจการศึกษาของนักเรียนและช่วย อบรมนักเรียนที่บ้าน เป็นต้น ดังนั้นการบริหารงาน ทั้ง 5 ด้านต้องสัมพันธ์กัน ต้องดำเนินการไปพร้อม ๆ กันและเท่าเทียมกัน การพัฒนาคนจึงจะมีคุณภาพ ในที่สุดก็จะช่วยแก้ปัญหาการบริหารสถานศึกษาด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนได้

หวน พิณรุพันธ์

บรรณานุกรม

- "การจัดการศึกษา...กิจกรรมหลักของเครือข่ายผู้ปกครอง ร.ร.สวนกุหลาบฯ," ใน รายงานปฏิรูปการศึกษา ไทย. 15 ธันวาคม 2543, หน้า 2.
- กุลเชษฐ์ แก้ววี. ปัญหาการบริหารงานในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานที่รับ นักเรียนชาวเขา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัด : การศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัด น่าน. วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2537.
- เฉลิม แซ่มซ้อย. งานบริหารการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษา- ธิการ ในภาคใต้. ปรินูญานิพนธ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2519.
- ถวิล คนฉลาด. ปัญหาการปฏิบัติงานโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา. ปรินูญานิพนธ์คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2540.

- ทองอินทร์ วงศ์โสธร. “ทฤษฎีและการวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถาบันครุศึกษา,” ใน สมาคมผู้บริหารการศึกษาแห่งประเทศไทย. **ประมวลบทความทางบริหารงานการศึกษา.** กรุงเทพมหานคร : รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์, 2522.
- บัณฑิตย์ สงครามรอด. “โรงเรียนธรรมชาติ...ที่บุรีรัมย์ คินผินป่า - สัตว์ป่าให้แผ่นดิน,” ใน **มติชน.** วันที่ 5 เมษายน 2541.
- เพ็ญรำไพ รามบุตร. **การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 8.** วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- “พบครูต้องการให้ยกย่องผู้บริหาร,” ใน **กรุงเทพธุรกิจ.** 31 พฤษภาคม 2543.
- ภูวนาด คงแก้ว. **การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดสมุทรปราการ.** วิทยานิพนธ์ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.
- มงคล รุณธาตุ. **การปฏิบัติงานการให้บริการแก่ชุมชนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดนครพนม.** รายงานการศึกษาค้นคว้าอิสระ เสนอต่อมหาวิทยาลัยมหาสารคามเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา, 2542.
- “ร.ร.ประสานสามัคคี ตั้งผู้ปกครอง ชุมชน และอบต.ร่วมจัดการศึกษา,” ใน **รายงานปฏิรูปการศึกษาไทย.** 15 ธันวาคม 2543, หน้า 4.
- “ราชภัฏจัดโครงการนศ.เครือข่าย ผนึกอบต.เสริมความเข้มข้นชุมชน,” **ไทยโพสต์.** 19 มีนาคม 2542, หน้า 13.
- วิสิทธิ์ ไรจน์พจนรัตน์. **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.** กรุงเทพมหานคร : พัฒนาศึกษา, 2542.
- ส.วาสนา ประवालพฤกษ์ และคณะ. “ผลการจัดการศึกษาที่เน้นคุณธรรมของโรงเรียนสัตยาไส,” ใน **รวมผลงานการวิจัยของคณาจารย์ และปริญญานิพนธ์ ดีเด่นของนิสิต คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.** เอกสารโรเนียวของฝ่ายวิจัยคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2542.
- สมชาย สุขชาติตะ. “บทสรุปผลงานวิจัย การใช้เวลาในการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตการศึกษา 11,” ใน **ครุศาสตร์ 24 ปี 10 ก.ค. 2524 รวมบทความทางวิชาการและบทสรุปผลงานวิจัย.** กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524.
- หวน พิณรุฬห์. **การบริหารโรงเรียนด้านความสัมพันธ์กับชุมชน.** กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรบัณฑิต, 2529.
- อธิปัตย์ คลี่สุนทร. “ระบบนิเวศในนาข้าว การเรียนรู้จากการทำจริง,” **มติชน.** 13 มกราคม 2544, หน้า 10.
- อำนาจ สุขสุเสียง. **การศึกษาสภาพและปัญหาการใช้ทรัพยากรท้องถิ่นในการบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 6.** วิทยานิพนธ์คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2538.